

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ
ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

Физика-Математика факультет

“Экология ва табиатни муҳофаза қилиш” фанидан

РЕФЕРАТ

МАВЗУ: “ОРОЛ ВА ОРОЛ БЎЙИ МУАММОЛАРИ”

Бажарди: Математика
йўналиши 201 гуруҳ
талабаси А.Нугманова

Текширди: б.ф.н., доц.
Ў.Хўжаназарова

Тошкент-2014

Орол ва Орол бўйи муаммолари

РЕЖА:

1. Илмий -техника инқилоби ва экологик инқироз
- 2.Регионал экологик муаммолар- Орол ва Орол бўйи муаммолари.
- 3.Орол денгизи қуришининг иқлимга, ўсимлик, ҳайвонот дунёсига ва инсон организмига таъсири

XX-асрнинг 50 – йилларидан бошлаб, «ишлаб чиқариш техника революцияси» деб ном олган «сакраб» ўсиши муносабати инсон-табиат ўртасидаги ўзаро таъсири мисли кўрилмаган ва кўп жиҳатдан янги шаклларга эга бўлди.

Фан-техника инқилоби туфайли саноат ва транспортнинг гуркираб ўсиши, урбанизациянинг (шаҳарга оқим) кучайиши, қишлоқ ҳўжалигини химиялаштириш, буларнинг ҳаммаси табиий ресурслардан фойдаланиш ниҳоятда жадаллаштириб юборди. Табиийки бу омилларнинг атроф муҳитга, атмосфера ҳавоси ва сув хавзалари сифатига бўлган салбий таъсири ҳам кўпамоқда.

XXI аср одами қудратли техника туфайли географик қобикдаги модда ва энергия алмашинув жараёнига бевосита таъсир кўрсатиб, кўп жойлар табиатдаги мувозанатни бузишгача етиб боради.

Инсон фаолиятининг бу таъсири тез ортиб бормоқда. Бинобарин фан-техника тараққиёти натижасида антропоген омил планетар масштабдаги табиий – географик ва геологик омилга тенглашиб қолди. Ҳозирги фан - тараққиётининг табиатга таъсири, таъсир этиш йўллари ва шакллари ниҳоятда кўп. Бу таъсир натижасида табиатда миқдор ўзгаришларигина эмас, балки сифат ўзгаришлари ҳам содир бўлмоқда.

Фан -техника тараққиётининг атроф муҳитга таъсири ҳам ижобий, ҳам салбий бўлиши мумкин.

Агар, фан ва техника ютуқларини хужалик фаолиятига тадбиқ этишда жамият ва табиатнинг уйғун ҳолда ривожланиш талаблари эътиборга олинмаса салбий оқибатлар келиб чиқади. Фан инсоннинг табиий муҳит ўзаро муносабатини уйғунлаштириш борасидаги ҳақиқатни акс эттиришда зарурий восита ҳисобланади. Фан инсонга ҳар қандай ҳолатни, хусусан, экологик вазиятни яхшилаш имконини ҳам беради.

РЕГИОНАЛ ЭКОЛОГИК МУАММОЛАР ОРОЛ ВА ОРОЛ БЎЙИ МУАММОЛАРИ

Экология хусусида сўз юритиб президентимиз И.А. Каримов «Экология ҳозирги замоннинг кенг миқёсидаги кескин ижтимоий муаммоларидан биридир. Уни ҳал этиш барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб, цивилизациянинг ҳозирги куни ва келажаги кўп жиҳатдан ана шу муаммонинг ҳал қилинишига боғлиқдир», деб таъкидлаган эди.

Экология муаммоси Ер юзининг ҳамма бурчакларида ҳам долзарб. Фақат унинг кескинлик даражаси дунёнинг турли мамлакатларида ва минтақаларида турличадир. Афсуски, бу жараёнлар Ўзбекистонни ҳам четлаб ўтмади. Бу ерда, мутахассисларнинг баҳолашича, жуда мураккаб, хавфли вазият вужудга келмоқда. Бундай вазият нимадан иборат? Биринчидан, ернинг чекланганлиги ва унинг сифат таркиби пастлиги билан боғлиқ хавф тўхтовсиз ортиб бормоқда. Айни вақтда ер улкан бойлик бўлибгина қолмай, мамлакатнинг келажагини белгилаб берадиган омил ҳамдир. Бу ҳол Ўзбекистонда айниқса яққол намоён бўлмоқда, чунки ернинг иқтисодий ва демографик вазифаси йилдан йилга кучайиб бормоқда.

Ўзбекистоннинг 447,4 минг квадрат километрдан ортиқ бўлган умумий майдонининг атиги 10 фоизигина экин майдонларинг ташкил этади. Республиканинг анча қисмини чўл ва ярим чўл ерлар ташкил қилади.

Марказий Осиё мамлакатлари орасида Ўзбекистонда аҳолининг зичлиги айниқса юқори бўлиб, 1 кв. километрга 51,4 киши тўғри келади, ҳолбуки, бу рақам Қозоғистонда - 6,1, Қирғизистонда -22,7, Туркменистонда -9,4ни ташкил этади. Ўзбекистонда ҳар бир одамга 0,17 гектар экин майдони тўғри келса, Қозоғистонда - 1,54, Қирғизистонда-0,26 Россияда - 0,67 гектар экин майдони тўғри келади. Бизда аҳолининг ярмидан кўпроғи қишлоқ жойларда яшаётганлигини ҳисобга олсак, айтиш мумкинки, бизнинг қишлоқларимизда инсоний захираларнинг нисбий ортиқлиги эмас, балки мутлоқ ортиқлиги яққол кўзга ташланади.

Бизда аҳолининг ўсиши нисбатан юқори бўлиб, урбанизация ва ҳосилдор ерларни шаҳарларни ривожлантиришга, уй-жой қурилишига, янги корхоналар, муҳандислик ҳамда транспорт коммуникациялари тармоғини барпо этишга ажратиб бериш жараёнлари жадал бормоқда. Шунини ҳисобга олсак, яқин йиллар ичида ер захиралари билан таъминланиш муаммоси янада кескинлашиши мумкин. Шунингдек ерларнинг табиий равишда чўлга айланиши бу муаммони янада кучайтирмоқда. Бундан ташқари тупроқ нураши, шурланиши, ер усти ва ер ости сувларининг сатҳи пасайиши ва бошқа ҳодисалар рўй бермоқда. Республикамизда 2 миллион гектардан ортиқ ер майдони ёки барча суғориладиган ерларнинг қарийб ярими бузилиш хавфи остида қолган. Ерларнинг ниҳоят даражада шўрланганлиги Республика учун улкан экологик муаммодир. Тупроқнинг ҳар хил саноат чиқиндилари ва маиший чиқиндилар билан шиддатли тарзда ифлосланиши реал таҳдид туғдирмоқда.

Турли кимёвий воситалар, зарарли моддалар ва минерал ўғитларни, саноат ва қурилиш материалларини сақлаш, ташиш ва улардан фойдаланиш қоидаларининг қўпол равишда бузилиши ернинг ифлосланишига олиб келмоқда. Ундан самарали фойдаланиш имкониятларини чекламоқда. Республикада захарли чиқиндилардан фойдаланиш саноати эса ҳозирча яратилган эмас. Шунингдек, маиший чиқиндиларни саноат урилида қайта

ишлаш масаласи ҳал қилинмаган. Радиактив ифлосланиш ҳам катта хавф туғдирмоқда.

Навоий вилоятидаги радиактив қолдиқлар сақланадиган жой ҳам экологик жihatдан хавфли ҳисобланади. Бу ердаги радиактив қумни шамол учириш хавфи бор. Шу сабабли Республикада табиатни муҳофаза қилишдаги ғоят муҳим вазифа ерларнинг ҳолатини яхшилашдан, тупроқнинг ифлосланишини камайтириш бўйича чора тадбирлар мажмуини амалга оширишдан иборат. Бу ўринда энг аввало табиий заҳирлардан фойдаланишни тубдан яхшилашдир.

Иккинчидан. Ўзбекистоннинг экологик хавсизлиги, сув заҳираларининг, шу жумладан ер усти ва ер ости сувларининг кескин тақчиллиги ҳамда ифлосланганлиги катта ташвиш туғдирмоқда.

Республиканинг дарёлари, каналлари, сув омборлари ва ер ости сувлари ҳар тарафлама инсон фаолияти таъсирига учрамоқда. Минтаканинг яна бир муоммаси сувни муҳофаза қилиш ва тежаш тадбирлари мажмуини амалга ошириш зарурияти билан боғлиқдир. Бу тадбирлар сувнинг исроф бўлишини энг кам даражага келтириш мақсадида суғориш тармоғининг режим ва ўлчамларини суғориш техникаси билан мустаҳкам боғлашни ўз ичига олади.

Эндиликда коллектор–зовур сувларни ташлаб юборишни тартибга солиш, оқава сувларни дарё ва сув омборларига оқизишни батомом тўхтатиш зарур. Сув заҳираларининг сифати энг муҳим муоммалардан биридир. Дарё сувларининг ифлосланиши экология–гигиена ва санитария эпидемиология вазиятларини ёмонлаштирмоқда. Шунингдек, дарё сувлари таркибида ҳар хил тузларнинг мавжудлиги тупроқнинг шўрланишини кучайтирмоқда. Бу эса қўшимча мелиорация ишларини амалга оширишда, зовур тизимларини барпо этиш ва тупроқ шўрини ювишда яққол сезилмоқда. Ўзбекистон шароитида аҳолини сифатли ичимлик суви билан таъминлаш алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Аҳолини водопровод суви билан таъминлаш кўрсатгичи яхши томонга ортиб бормоқда.

Учинчидан, Орол денгизининг куриб бориш хавфи ғоят кескин муаммо, айтиш мумкинки, миллий кулфат бўлиб қолди. Бу муаммо ҳақида куйида алоҳида тўхталиб ўтамиз.

Тўртинчидан, атмосферанинг ифлосланиши республикамизда экологик хавфсизликка солинаётган таҳдиддир. Маълумотларга қараганда ҳар йили республиканинг атмосфера ҳавосига 4 миллион тоннага яқин зарарли моддалар қўшилмоқда. Шуларнинг аксарияти углерод оксидига тўғри келади, шунингдек углеводород, олингурут қўш оксиди, азот оксиди ва бошқа ўзига хос ўткир захарли моддаларга тўғри келади. Арид минтақасида жойлашган Ўзбекистон Республикасида тез-тез чанг бўронлари кўзғатиб турувчи атмосферани чанг тўзонга чўлғатувчи қорақум ва қизилқум саҳроларидек йирик табиий манбалар мавжуд.

Экологияга солинаётган хавф Ўзбекистон учун, умуман бутун Марказий Осиё минтақаси учун нақадар юқори эканлигини ҳисобга олган ҳолда ҳукумат ва давлат атроф – муҳитни ҳимоя қилиш, табиий захирлардан оқилона фойдаланиш масалаларига жуда катта эътибор бермоқда. Атроф муҳитни муҳофаза қилишни таъминлашга қаратилган қонунлар қабул қилинди. Ўзбекистон Республикасининг табиатини муҳофаза қилиш борасидаги миллий тадбирлар бошқа давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан кенг ва ҳар томонлама ҳамкорлик қилиш иши билан қўшиб олиб борилмоқда. Атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатдан оқилона фойдаланишнинг турли жиҳатларини тартибга солувчи кўплаб хилма-хил халқаро шартномалар ва битимлар тузилди.

Ҳозирги кунда Орол танглиги инсоният тарихидаги энг йирик экологик, гуманитар фожиалардан бири бўлиб, у ўта долзарб муаммога айланди. Бу фикрнинг далили сифатида қўйидаги маълумотларни келтириш ўринли.

Орол денгизида сўнги 40 йилда содир бўлган ўзгаришлар

	Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги	йиллар			
			1961	1993	1999	2002
	Сув сатҳи	Мабс. сатҳи	53	37,0	35,4	33,3
	Кўзгу майдони	км ³	6,600	3310	2860	2200
	Сув ҳажми	км ³	1064	277	187	160
	Ўртача шўрлиги	г/л	10-11	30-32	60	68
	Денгизгача етиб бораётган сув оқими	км ³	56	26	11,9	5,6

Жадвалдан кўриниб турибдики, сув сатҳи ўтган қисқа муддат ичида 20 метрга пасайган бўлса, кўзгу майдони 3 марта ҳажми 6,3 марта, денгизга етиб бораётган сув оқими 10 мартагача камайиб кетган. Сув сатҳининг камайиши туфайли ҳосил бўлган қуруқ майдон 3,3 млн гектарни ташкил этди ва бу улкан майдон қум аралаш тузли аэрозол тарқатадиган манбага айланиб қолди. Бу захарли тузлар атроф-муҳитга ва ҳатто Кавказ тоғ чўққилари, Арктика музликларигача етиб бормоқда. Шунингдек сувнинг сифати кескин пасайди. Ўзбекистонда бу салбий ҳолатнинг олдини олиш мақсадида янги кўрик майдонларни ўзлаштириш тўхтатилди, сув ресурсларини тежаш юзасидан кенг кўламли лойиҳалар ишлаб чиқилиб, уларни жадвал равишда амалга оширмоқда. Орол бўйи аҳолисининг ҳаёт шароитини яхшилаш юзасидан қатор тадбирлар кўрилмоқда. Тоза ичимлик суви таъминоти ва аҳоли яшайдиган жойларни газлаштириш тадбирлари олиб борилмоқда, ҳамда сувдан фойдаланиш жиддий назорат остига олинди. Орол ҳавзасидан ижтимоий иктисодий муаммолар келиб чиқиши ўз оқибатига кўра халқаро тавсифга эга бўлиб, бу муаммо Марказий Осиё мамлакатларинигина муаммоси эмаслиги аён бўлиб қолди. Инсоннинг табиатга кўрсатадиган N таъсири ортиб бораётган Фан-техника инкилоби шароитда бир томондан - экологик мувозанатнинг издан чиқишига, баъзан эса хатарли вазиятларнинг юзага келишига сабабчи бўлмоқда.

Орол денгизининг куриб бораётгани бунга яққол мисол бўла олади. 35 минг йил муқаддам, Турон паст текислигида пайдо бўлган Орол денгизи майдони 64,5 минг кв. км, узунлиги 428 км, энг кенг жойи 235 км, сувнинг ўртача ҳажми 1064 км куб эди. 1994 йилга келиб сув ҳажми қариб 300 км³, сув юзасининг денгиз туби майдони 32,5 минг км³ тушиб қолди.

Соҳиллари эса 80-100 кмга чекинди, яъни янги саҳро майдони «Орол кум» пайдо бўлди. Оролда 11 млрд тонна туз ва чанг йиғилган бўлиб, йилига 15-75 млн тонна туз ва чанг осмони фалакка кўтарилмоқда ва узоқ-узоқ ҳудудларга етиб бормоқда.

Орол денгизи (кўли) Марказий Осиёнинг ажойиб кўлларида бири ҳисобланиб, бу ҳудудларида сув алмашинуви ва иқлимни мувозанатда сақлаб турувчи улкан сув ҳавзаси эди.

Орол Дунё кўллари орасида Каспий, юкори кўл (Америка) ва Виктория кўли (Африка)дан кейин 4-чи ўринда эди. 1960 йиллардан бошлаб Орол денгизи сатҳининг тез суръатлар билан пасайиши Марказий Осиёда жиддий тус олган салбий экологик, ижтимоий ва иқтисодий оқибатларга олиб кела бошлади.

Ўтган асрнинг 50 йилларида Амударё ва Сирдарёдан денгизга ҳар йили 50-60 куб км сув куйилар эди. Денгизда 7 ой давомида кемалар қатнар эди. Унда Аральск ва Муйнак каби шаҳарлар ҳам мавжуд эди. Аҳолиси асосан балиқчилик, чорвачилик, ондатра, нутрия урчитиш, сабзавот, полизчилик ва бошқа соҳалар билан шуғулланиб келган. Марказий Осиё ва Қозоғистонда суғориладиган ер майдонининг 60 – йилларида бошлаб муттасил тарзда кенгайтириш (35 йил мобайнида Орол ҳавзасида 3 млн гектардан зиёд ер ўзлаштирилди), 50 дан ортиқ, сув омборлари қурилди.

Мирзачўл, Қарши Сурхон, Шеробод даштларининг қўриқ, ерларида, Марказий Фарғона ва Амударёнинг қуйи оқимларидаги ҳудудларда юзлаб Янги хўжаликлар саноат корхоналари ташкил этилди. Шу билан бирга бу ҳудудларда сувдан фойдаланиш борасида жиддий камчиликларига ва қўпол хатоликларга йўл қўйилди. Бу ўлкамиздаги барча дарёларнинг жиловланиб, оқибат натижада эса 1960 йилларга келиб Орол сувининг сатҳи тез суръатлар билан пасая

бошлади. Илгари денгиз сувининг шўрлиги 10 гр мм литр бўлса, кейинчалик 40 грамм литрга етиб боради. Ўша пайтда йиллик тутилган балиқ миқдори 450-500 минг центнерни ташкил қилган, юк ташиш ҳажми 200-250 минг тонна бўлган. Амударё ва Сирдарё дельталарида йилига 1 млн ондагра териси тайёрланган. Илгари Орол шўрлигининг кўп йиллик ўртача кўрсаткичи 9-11 грамм литрга етган, аммо 2004 йили 68 грамм литрга етган бўлиб, бу дунё океани сув шўрлигига мос келади. Ҳозирги вақтга келиб сувнинг шўрлиги 70 грамм литрдан ошди. Бундай шароитда денгиз биомассасидори ҳавзаси сифатида ўз хусусиятларини бутунлай йўқотди. 1994 йилга келиб денгиз майдони 31,7 минг км кв. гача қисқарди.

Денгизнинг 3000 км 2дан ортиқ, қуриган қисмида шўрхаклар ва шўрланган ҳаракатчан қумлар вужудга келмоқда. Регионда ошиб бораётган сув ресурсларининг танқислиги Қорақалпоғистонда ва Хоразм вилоятида жиддий ижтимоий муаммоларни келтириб чиқармоқда. Бу ерда вужудга келган экологик шароит 1,5 млн кишининг яшаш шароитларига салбий таъсир кўрсатмоқда. Шунинг учун тузилган лойиҳадаги энг муҳим эктозимлардан бири Амударё дельтасидир. Дельта доирасида 60 йилларнинг бошларида 2600 га яқин кўллар бўлган. Дельтага етиб келадиган дарё сувларининг етишмаслиги ва эрозиянинг кучайиши натижасида Орол суви сатҳининг пасайиши кўлами ниҳоятда кучайиб кетгандан сўнг, 1981 йилдан бошлаб кема қатнови бутунлай тўхтатилди.

Хуллас Орол сувининг қурий бошлаши ва шу билан боғлиқ бўлган Орол фожиасининг асосий сабаби улкан ҳудудларда халқ ҳўжалигини ривожлантириш режасининг нотўғри ишлаб чиқилгани, сув бойлигидан фойдаланишда йўл қўйилган хатоликлар ҳисобланади. Бу эса ўз навбатида Орол ҳавзасида сифат жиҳатидан бутунлай экологик ҳолатни ва муаммони вужудга келишига сабаб бўлди.

Орол денгизи қуришининг иқлимга, ўсимлик ҳайвонот дунёсига ва инсон организмга таъсири.

Орол денгизи атрофида иқлим ўзгариши ҳам руй бермоқда ва ёгин сочин таркибида зарарли тузлар кўпаймоқда. Қишда ҳаво ҳаракати 5-6 ҳарорат паст бўлмоқда. Катта майдонда (3 млнга) денгиз тагининг очилиб қолиши, чанг бўронларнинг кўпайишига сабаб бўлди. Айниқса бу май – июн ойларида авжига чиқади. Учиб борган зарарли тузлар таркибида асосан хлоридлар ва сульфатлар ташкил этади. Шамол учириб кетган тузлар ландшафтлар ва инсонларга салбий таъсир қилмоқда.

1960 йилда Амударё ва Сирдарё қуйилиш ерларида сон саноксиз майда кўллар, тўқайзорлар мавжуд эди. Аксарият майдонни қамишзорлар эгаллаган эди. Қамишзорлар Амударёнинг қуйилиш ерларида 800 минг, Сирдарёнинг дельтасида эса 250 минг гектарни эгаллаган бўлиб, у ерлар турли хайвонлар балиқ, андагра, нутрия, қушларининг макони эди.

Биргина Сирдарёнинг қуйилиш ерларида ва унинг ён бағридаги _ водийда 2 млнга тенг майдон пичанзор ва яйловлар бўлиб, бу майдонларда ҳар йили бир неча юз минглаб қара мол, йилки, қўй, эчки боқилар эди. Бу жойларда 576 тур ўсимликлар бўлиб, шулардан 29 турига мансуб бўлганлари фақат Марказий Осиё ҳудудида учровчи ноёб ўсимликлар ҳисобланади. Орол денгизи суви сатҳини пасайиб кетиши, улкан майдондаги ерларнинг саҳроланишига, шўрланиб кетишга олиб келди. Оқибат натижада қамишзорнинг умумий майдони 10 баробарга қисқарди. Кўп йиллик тўқай ўсимликлари ўрнини бир йиллик шура эфемерлар ола бошлади.

Амударё ва Сирдарёларнинг қўйи қисмида 150 дан ортиқ ўсимликлар ва хайвон турлари йўқолиб кетди. Орол денгизи сувининг қуриши хайвонот дунёсига ҳам зарари каттадир. Илгари Орол денгизидида кўпгина ноёб балиқларнинг 20 дан ортиқ турлари яшар эди. Булар: мўйловли балиқ, зоғара балиқ, судак, Леш, машҳур Орол вобла балиҳи ва бошқалар.

Денгиздан ҳар йили ўртача 450 - 500 минг центнер балиқ овланар эди. (Самарқандга ҳам олиб келишар эди.) Денгиз суви шўрлигининг ортиб кетиши ва бошқа салбий омиллар туфайли балиқларнинг сони кескин камайди ва 1990 йилга келиб денгиздан балиқ тутиш умуман тўхтатилди.

Умуман олганда Орол ва унинг ҳавзасида экологии шароитнинг кескин ўзгариш ҳайвонот оламининг яшаш имкониятларини мураккаблаштирди ва уларнинг кўпчилиги қирилиб кетишига сабаб бўлди. Масалан бу ерда андатра хўжаликлари (илгари йилига 300 минг дан ондатра териси тайёрланар – эди.) йўқ бўлиб кетди.

Ҳайвонлардан Турон йўлбарси, гепард, лайлак ва бошқалар қирилиб кетган. Орол бўйи туманларига ҳар гектар ерга бир йилда уртача 550-570 килограмм туз ва қум тушмоқда.

Шуни ҳам алоҳида такидлаш керакки Орол денгизи кўришининг экологик зарарли оқибатларидан ташқари жуда катта иқтисодий ва ижтимоий оқибатлари ҳам мавжуд. Масалан, Қизил Ўрда целлюлоза комбинатнинг (қоғоз тайёрлар эди) асосий хом – ашёси қамиш эди.

Эндиги кунда қамишнинг кескин қамийиши комбинат ишини тўхтатишга олиб келди. Орол денгизи атрофида 2 та балик консерва комбинати. 17та балиқчилик хўжаликлари ва заводлари бор эди. Бундан ташқари Оролда мавжуд бўлган балиқ овловчи флотнинг ва транспорт флотининг йуқолиши, қишлоқ хўжалик – экинлари ва яйловлар хосилдорлигининг кескин пасайиши ва бошқа шу хилдаги зарарларнинг чегараси йук.

1989 йилда иқтисодчилар бир йиллик зарарни ҳисоб – китоблар асосида 1 – 2 млрд сўм деб белгилаган эдилар. Бугунги бозор иқтисодиёти шароитида бундай иқтисодий зарарни ҳисобига етиш кийин.

Экологик, санитария ва гигиена шароитларнинг ёмонлашуви Орол бўйи аҳолиси уртасида ҳар хил юқумли касалликларнинг кўпайшига сабаб бўлди. Шундай қилиб Орол денгизининг қуриши Марказий Осиё ва Қозоғистонда сифат жиҳатидан янги экологик вазиятларни вужудга келтирди.

Эндиликда Орол буйидаги экологик вазият кулфатли ва ўта мураккаб муаммога айланди. Бир авлоднинг кўз ўнгида жуда қисқа тарихий муддатда бутун бир денгизнинг ҳалок бўлиши ҳали рўй берган эмас эди.

Орол фожиаси инсоният тарихидаги энг йирик экологик ва гуманитар фожиалардан биридир. Оролни асосини денгиз сифатида сақлаб қолиш, экологик инкирозни олдини олиш демакдир. Лекин куруқ сахролар куршовида қолиб кетган бу денгизни сув хавзаси сифатида сақлаб қолиш анча мушкул.

Умуман олганда бу масалага янгича илмий жихатдан асосланган тарзда ҳамда мутахассисларнинг фикрларини эътиборга олган ҳолда ёндашиш даркор.

Орол мисолида табиат устидан эришилаётган ҳар бир муваффақият -, маълум тарзда юзага чиқадиган мағлубият орқали ҳам сезиладиган асорат қолдириши кўзгаяққол ташланиб қолди. Ҳозирги пайтда давлатимизнинг бош мақсади фақат қуриб бораётган Оролни асраб қолиш, унинг тизмга ҳавфини қамайтириш эмас, балки ўша ҳудудларда яшовчи инсонларнинг ижтимоий ҳаётини яхшилашдир.

АДАБИЁТЛАР.

- 1. И.Каримов. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида. 1997 йил.*
 - 2. А.Тухтаев. Экология. Т. Ўқитувчи 1998*
 - 3. Ю.Махмудов. Экологиядан қўлланма Т. «Фан,» 1997*
 - 4. И.Ҳоллиев А.Икромов. Экология Т. «Мехнат,» 2001*
 - 5. Ш.Ширинбоев. Атроф муҳитни муҳофаза қилиш. Самарқанд*
- ШШМ. Сафин.*

DESPERATE MEASURES

